

АКТИВИЗИРАНЕ НА ИНВЕСТИЦИОННОТО И ИНОВАЦИОННОТО РАЗВИТИЕ, КАТО МЕХАНИЗЪМ ЗА УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА СТРУКТУРАТА И СТИМУЛИРАНЕ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА В ИНДУСТРИЯТА

Д. Петрова

Резюме: Акцентът в изложението е върху опитът на България в политиката ѝ за организационното реструктуриране на стопанството, за стимулиране на конкурентни предимства на индустриалните фирми и техните продукти и възможностите те да бъдат приложени в условията и практиката на други страни. Очертава се и ролята на специфичните особености на управлението на националните стопанства на отделните страни в изграждането на конкурентоспособна икономика и в частност на конкурентоспособно индустриално производство.

Ключови думи: инвестиции, иновации, конкурентоспособност, развитие, усъвършенстване.

1. Въведение

Върху развитието на икономиката влияние оказват различни външни и вътрешни фактори, като;

- тенденциите и процесите протичащи в интернационализираната и глоболизираща се световна икономика, в т.ч. и тенденциите в развитието на индустрията;
- особеностите на модела и стратегията за нейното развитие;
- провежданите от правителството политики и стратегии в икономиката на страната;
- осъществяваните бизнес стратегии в държавните и частни индустриални фирми.

Разнообразието на вътрешни и външни фактори на развитието несъмнено затруднява прогнозите за бъдещето на индустрията, но не отменя необходимостта държава и бизнес в средно- и дългосрочна перспектива да насочат съвместно усилията си за постигане на повишаваща се конкурентоспособност и ефективност на националната икономика [1].

В по-нататъшното изложение акцентът е главно върху опитът на България в политиката ѝ за организационното реструктуриране на стопанството, за стимулиране на конкурентни предимства на индустриалните фирми и техните продукти и възможностите те да бъдат приложени в условията и практиката на други страни.

2. Изложение

Приложението на този опит от други страни нечленки на ЕС трудно би могло да стане в чист вид поради съществените различия между страните в историческото им развитие, особеностите на политическите режими и най-вече разликата между базите, от които започва преустройството на националните им икономики. Всичко това предполага преосмисляне и намиране на най-работещи схеми за пренасяне на положителния опит на България в тях при изграждане на конкурентоспособна и ефективна икономика и неповтаряне на грешките, които е допускала.

Активизирането на инвестициите и иновациите е възлов проблем в развитието на индустрията предвид качеството им на основен конкурентообразуващ фактор [2]. Определено трябва да се подчертае, че водеща роля, място и отговорност в решаването на този проблем имат фирмите, респективно техните собственици, мениджмънт, персонал. Първостепенна задача на фирмено равнище е качествено усъвършенстване на мениджмънта на инвестициите и иновациите, разработването на иновационни стратегии, портфейли от иновационни проекти, механизми за партньорство между фирмите, както и между фирми и научни организации.

За съжаление опитът на България в това направление не е много голям. С изключение на сравнително тесен кръг предимно големи индустриални фирми, останалите нямат "писани" иновационни стратегии. Страната обаче е решила този проблем ползвайки практиката в редица развити индустриални страни, използвайки успешно целенасочена консултантска подкрепа (помощ), т.е. външна услуга. Успоредно с това се създадоха и набират опит специализирани консултантски фирми, които оказват квалифицирана помощ на

все повече фирми в усилията им да разработват инвестиционни и иновационни стратегии.

Не бива да се забравя обаче, че активизирането на инвестиционно-иновационното обновление не е по силите единствено на фирмите и се нуждае от подкрепящи механизми и инструменти на държавата. Инвестиционното подпомагане на фирмите от страна на държавата е наложително, но то има множество ограничители.

На първо място е необходимо да се разработят стратегии за развитие на индустриалните сектори с ясни приоритети и подкрепящи ги програми в средносрочна перспектива [3]. Такива стратегии, макар и неинституционирани официално, в България разработват няколко специализирани организации (например Стратегията за догонващо икономическо развитие, разработена от колектив на БАН и др.). Някои от заключенията и препоръките, до които те стигат биха могли да бъдат използвани и от други страни, черпещи опит при разработването на стратегии за собственото си икономическо развитие. Определено може да се посочи, че подобни програмни документи, разработени съвместно с бизнеса, са и предпоставка за: стимулиране навлизането на чуждестранни инвеститори и инвестиции; по-успешно и целево насочване на средства от създадени фондове в страната и от програми на международни финансови институции; по-добри ориентири и гаранции за банковите и небанковите финансови институции по отношение на отпускането от тях на инвестиционни кредити.

Действена подкрепа държавата може да окаже за разширяване на производственото и научно-техническото коопериране и сътрудничество между индустриални фирми у нас и чуждестранни партньори – лидери в съответен индустриален сектор.

Необходимо е също така и осигуряване на по-добро държавно регулиране на веригата от връзки между обективни потребности от иновации и инвестиции в индустриалните фирми – нисък иновационен потенциал на фирмите – неблагоприятна научно-техническа среда за фирмите. Голямо значение за подобряване на инвестиционния климат има и засилването на ролята на създадените с държавно участие инвестиционен и иновационен фонд [2].

По примера на България и другите страни трябва да осигурят облекчаване на достъпа до финансиране на инвестиции и иновации в индустрията чрез международни програми. Българската практика за възлагане на обществени поръчки и организиране на конкурси за възлагане изпълнението на значими държавни проекти също може да бъде полезна за осигуряване на повече прозрачност при изпълнението на инвестиционни проекти и за намаляване на риска при изпълнение посредством прецизен подбор на изпълнителите.

Друга насока за активизиране на инвестиционното и иновационно развитие на индустрията е при финансирането на проекти в областта на инвестициите и иновациите (от инвестиционен фонд; от иновационен фонд; от структурни фондове на международни институции) да се прави предварителна оценка на риска за изпълнението на проектите и използването на подходящ (разумен) лихвен режим на

кредитиране (в т.ч. нисколиквено и дори безликвено кредитиране на особено важни проекти). В това направление в някои страни нечленки на ЕС вече се прилагат облекчени процедури за кредитиране на бизнес проекти, особено такива за разкриване на малък и среден бизнес и проекти свързани с развитието на предприятия в селските райони.

Скромният размер на националния капитал не дава възможност за разгръщане на научноизследователска и развойна дейност, което е пречка за интензификация на иновациите (впрочем това е проблем, който стои и пред България). Това обстоятелство прави много актуално разумно увеличаване на бюджетното финансиране за създаване и придобиване на целеви иновации, в т.ч. в индустрията и отделяне преди всичко на средствата за финансиране на научни изследвания.

Ускореното приемане на законодателна уредба (пакет от закони), регулираща важни процеси и дейности в индустрията, свързани с конкурентоспособността, са особено необходими за да се предотвратят грешки и пропуски при разработването и изпълнението на националните стратегии (държавни, регионални, фирмени) за развитието на иновациите. По важните направления, които биха могли да бъдат регламентирани от законодателството са:

- законодателство в областта на високотехнологичните дейности (производства, паркове), рисковия капитал, координацията и стимулирането на научните изследвания;

- законодателство, насочено към продуктите – респ. съответствие на продуктите на световните стандарти за качество на продуктите;

- ефективност на дистрибуцията и обслужването на продуктите; екоизисквания към продуктите и изисквания за сигурност при използването;

- нормативна уредба, регламентираща произход на суровини, материали, характеристики на продукта, получавани в процеса на производството му, системи за установяване на характеристиките на продукта и т.н.

- синхронизация със законодателството в тази област в ЕС.

Този кръг законодателни мерки осигуряват нормативна основа за преодоляване на пречките пред достъпа на редица индустриални продукти на световния пазар. Разработването на данъчна политика съобразена с най-добрите световни стандарти също може да изиграе положителна роля в стремежа за изграждане на конкурентоспособна и ефективна икономика.

Следваната от България политика на непрекъснато намаляване на корпоративните и подоходни данъци, е добър пример за създаване на благоприятна бизнес среда за развитие на икономиката и повишаване на доходите на населението. Процесът на намаляване на данъците, в т.ч. и данъчните преотстъпвания за общофункционални дейности (предимно ориентирани към иновативни процеси), е много полезен и може успешно да се приложи за създаване на добри условия за развитие на всяка икономика.

Усъвършенстване на експортната политика на страната може да се превърне във важно средство за стимулиране на модернизацията на стопанството и техническото и технологично развитие на индустрията.

Националната експортна стратегия на България следва значителна конкретизация, в т.ч. по индустриални сектори и продукти с пазарен потенциал и конкурентни предимства (потенциални и реални), насоки, които биха били много полезни и за чуждата експортна политика на страните черпещи пример от нашата страна. Във връзка с това могат да се разработят интегрирана система за външноикономическа информация, предназначена да изпълнява сигнализиращо-консултиращи функции спрямо бизнеса и фирмите; предоставяне чрез системата на възможности на фирмите да получават и ползват бърза, достоверна и актуална информация (за пазара; технологиите; продуктите; конкурентите; програмите и т.н.), и по този начин те успешно биха могли да моделират своите стратегии, тактики и управленски решения.

Създаване на структура (държавна или смесена – държавно-частна) за експортно кредитиране, с ползване опыта на промишленоразвитите страни, за изпълнение на функции по краткосрочно, средносрочно и дългосрочно кредитиране на национални износители (от индустрията), предоставяне на гаранции и застраховки по частните (фирмени и банкови) експортни кредити би имала съществен принос в насърчаване участието на националните фирми на международните пазари.

Подобряването на енергийната ефективност и снижаването на енергийните разходи в индустрията имат съществено значение за намаляването на производствените разходи, а от там и за поддържане на конкурентоспособни цени на пазарите – вътрешен и външен. С повишаването на жизнения стандарт все по-голяма ще стават и нуждите от битово потребление. Всичко това прави много полезно за страната споделянето на чуждия опит в областта на енергийната ефективност.

Енергийните разходи – като конкурентообразуващ фактор, заемат висок дял сред производствените разходи в индустрията, а тяхното снижаване във все по-голяма степен ще осигурява конкурентни предимства на фирмите.

Приетият през м. април 2004 г. в Р. България Закон за енергийната ефективност изведе на преден план важни и силно подценявани от българската държава и фирми въпроси. По-важните насоки, заложи в българската енергийна стратегия (залежали в Закона за енергийна ефективност) за подобряване на енергийната ефективност и снижаване на енергийните разходи в индустрията, които биха могли да се приложат и в други страни са:

- стимулиране на иновациите, насочени към енергоспестяващи технологии в индустриалните фирми;
- финансиране въвеждането на енергоспестяващи технологии в малки и средни индустриални фирми, чрез фонд за енергийна ефективност;

- сертифициране на сградния фонд на индустриалните фирми и подпомагане на фирмите при пристъпване към санирането му и подобряване на енергийната ефективност чрез допустими данъчни стимули и схеми за финансиране;

- предоставяне на индустриалните фирми на целенасочена информация за съвременни технико-технологични решения за алтернативни източници на енергия и др.

Постигане на съответствие със световните стандарти, насока в която България има вече определен положителен опит, който е полезно да бъде споделен от страна, която тепърва ще търси реализация на международните пазари за продукцията на националното си производство. Като неотложни и спешни мерки за посрещане предизвикателства на световните стандарти, в съответствие с българския опит, могат да бъдат посочени следните:

Създаване на система за активизиране на процесите

- сертификация на фирмите по индустриални сектори (в т.ч. на системи за управление на качеството; за здравословни и безопасни условия на труд; за безопасност на произвежданите продукти и защита на потребителите; за добра производствена практика; за опазване на околната среда и др.);

- модернизация на индустриалните фирми чрез механизми на регулация на сертификационния пазар от страна и с подкрепа на държавата.

Установяване на допълнителни разходи за удовлетворяване на световните стандартизационни изисквания от индустриални фирми, а така също на удачни механизми и възможни облекчения за финансирането им.

Разработване на адекватна на световните изисквания подзаконова регулация (наредби, методики, процедури за разрешителните и т.н.) от страна на оторизираната държавна администрация.

Осигуряване на по-ефективна защита на околната среда, е много актуален въпрос, особено в контекста на международната загриженост за това, която се изразява в редица документи приети от световната общност (Протоколът от Киото и др.п.). Главните насоки за съобразяване на тези изисквания, които е особено ефективно да бъдат съобразени още в процесът на създаване на национална индустрия, а те са: подобряване управлението на природните ресурси на страната и преди всичко на ресурси, които са нейно конкурентно предимство (природен газ, нефт, вода). Създаване на единен орган за ефективно използване на природните ресурси.

Особено актуално е създаването на специален фонд за набиране на средства и провеждане на процеси на рекултивация на площи и терени (от концесионери и други източници) и неговото добро професионално управление при природни бедствия. Полезен в това направление е опита на специализираните български институции, които работят в тази сфера (РиОС, Държавната комисия за гражданска защита и борба с природните бедствия);

Конкурентоспособността и растежът на индустрията в крайна сметка са предизвикателство пред хората, ангажирани на всички нейни йерархични равнища. Успешната индустриална политика (политика на конкурентоспособност) изисква професионализъм, отговорност, усилия и мотивация на всеки член от общността – от персонала на индустриалните фирми и техния мениджмънт до заетите в органите на държавното управление. Макар да е вярна постановката за първостепенната роля на фирмения мениджмънт и неговата политика към човешките ресурси като предпоставка за трайно тяхно конкурентно предимство, несъмнено е, че държавата също има значителна роля в това направление. Чрез своята образователна и социална политика тя може да дава съществен принос за подготовка на кадри на познанието, кадри, които успешно ще намерят професионална реализация в икономиката, основана на знание.

3. Заключение

От изложеното следват следните изводи и заключение:

- Активизирането на инвестициите и иновациите е възлов проблем в развитието на индустрията предвид качеството им на основен конкурентообразуващ фактор.

- Необходимо е да се разработят стратегии за развитие на индустриалните сектори с ясни приоритети и подкрепящи ги програми в средносрочна перспектива.
- Осигуряване на по-добро държавно регулиране на веригата от връзки между обективни потребности от иновации и инвестиции в индустриалните фирми.
- Ускореното приемане на законодателна уредба (пакет от закони), регулираща важни процеси и дейности в индустрията, свързани с конкурентоспособността, са особено необходими за да се предотвратят грешки и пропуски при разработването и изпълнението на националните стратегии (държавни, регионални, фирмени) за развитието на иновациите.
- Създаване на система за активизиране на процесите.
- Установяване на допълнителни разходи за удовлетворяване на световните стандартизационни изисквания от индустриални фирми.
- Разработване на адекватна на световните изисквания подзаконова регламентация.
- Осигуряване на по-ефективна защита на околната среда.

Литература:

1. Къртунов С., Д. Петрова, Промислените зони и технологичните паркове, използващи иновативни проекти с цел повишаване на конкурентоспособността им – описание на проектните анализи, XVIII ННТК с международно участие „АДП 2009”, База Созопол на ТУ–София, 30 май – 01 юни 2009, Издателство на ТУ–София, Година XVI, Брой 2/112, Май 2009, ISSN–1310–3946, стр. 432-439
2. Петрова Д., Управление на фирма – теория и практики, Учебник, Издателство „ЕКС – ПРЕС” – Габрово 2010, ISBN 978-954-490-112-7, 411 стр..
3. Petrova, D., Europe 2020 and Transfer on Innovation in Bulgaria, „Research and Development in Mechanical Industry“ RaDMI 2012, 13-17 September 2012, Vrnjačka Banja, Serbia, SaTCIP Ltd., Technical-Mechanical School in Trstenik, ISBN 978-86-6075-036-7, Volume I, pp. 261-265.

Данни за авторите:

Десислава Иванова Петрова, доцент доктор инж., Катедра „Мениджмънт” при Факултет „Стопански”, Технически университет – Габрово, Р. България, ул. „Хаджи Димитър”4, тел.: 066/827 524, E-mail: des_petrova@abv.bg